PLATON'UN EĞİTİM FELSEFESİ

İrfan GÖRKAŞ*

Özet

Bu yazı, *Universidade Federal do Rio de Janeiro* hocası Profesör Renato Jose de Oliveira'nın Eğitim Felsefesi Ansiklopedisi'nde Encyclopaedia of Philosophy of Education,

http://www.ffst.hr/ENCYCLOPAEDIA yer alan *Plato and Philosophy Education* başlıklı yazısının çevirisidir. Adı geçen ansiklopedi, M. Peters, P. Ghiraldelli, B. Zarnic, A. Gibbons, R. Heraud editörlüğünde yayınlanmış online ulaşılabilir bir ansiklopedidir. Çeviride yazarın kaynakçası olduğu gibi verilmiştir. Bize ait iki kısa açıklama, dipnotta verilerek (Çv.) notu düşülmüştür.

Platon ve Eğitim Felsefesi[1]

Platon'nun felsefi düşüncesi, esas olarak onun iki diyaloğu olan *Devlet* (The republic) ve *Yasalar*'da sunulmuş olan eğitim bakışıyla uzlaşım içinde gelişmiştir. Bir gaye olarak bir ideal devletin aklen (mental) kurulmasından sonra Platon, *Devlet*'te, kişinin, toplumsal rolü şehri savunmak olan bekçilerin/muhafızların biçimlenmesine dikkat etmesi gerektiğini önerir.

Bekçilerin biçimlenmesini içeren uzun eğitimsel sürecin kökenlerinde, Grekler tarafından tamamen değerli bulunan iki sanat vardır: Şiirin de dahil olduğu Müzik ve Jimnastik. Müzik eğitimi konusunda konuşan Platon, trajik şiirlerin, ilahi tabiatın (intikam vb) iyi olmayan (unworthy) eylemlerinin eleştirilmeleri gerektiği haberini verdiğini söylemektedir. Atinalı filozofun düşündüğü gibi, Tanrı esasen iyidir, bu şiirler bekçilerin ahlakî formasyonu için yanlıştır ve zararlıdır. Platon bedenin eğitimi konusunda konuştuğunda, kişinin, model olarak

* Yrd. Doç. Dr. Artvin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgilsi Bölümü, irfangorkas@yahoo.com

[1] Renato José de Oliveira. (1999). Plato and Philosophy of Education. In Encyclopaedia of Philosophy of Education, M. Peters, P. Ghiraldelli, B. Žarnić, A. Gibbons (eds.). Retrieved 21 January, 2012from http://www.ffst.hr/ENCYCLOPAEDIA/doku.php?id=plato_and_philosophy_of_education.

Sparta askeri jimnastiklerini alması gerektiğini söyler. Çünkü o, bütün zevklerin farklı kontrolü olarak fiziksel alıştırmalar ve reçeteler üzerine temellenmektedir. Bu yüzden, Platon'a göre, bütün yemekler oburluğun sebep olduğu aşırılıkları engellemek için müşterek ve sade olmalıdır.

Bu iki tip eğitim arasındaki muhteşem söylem, geleceğin bekçilerinin formasyonunun temel direğini teşkil etmektedir. Fakat şehri yönetecek bir kimsenin, onların arasından seçmek nasıl olacak? Platon, öğrencilerin yeteneklerini ölçen zor testlere tabi tutulmasının zorunlu olduğunu düşünmektedir. Bu ölçme, onların hafızasını, acıya ve baştan çıkarılmaya olan dayanıklılığını ve zor işleri başarma yeteneğini test etmeyi içermektedir. Onaylanan kişilerin, eğitimsel süreçleri ve matematik öğrenmeleri daha sonra diyalektikleri devam etmelidir. Elenen kişiler de ticaret, tüketim malları imalatı gibi her tür hizmeti yaparak toplum için çalışmalıdırlar.

Bekçilerin formasyonu (ve bilhassa yöneticinin) daha fazla tahsisini ve öğrencilerin gayretlerini talep eder. Aynı şekilde, gözlerimiz görünür dünyadaki bütün ışıkların kaynağı olan güneşe doğrudan bakamaz, eğer ruhun gözleri bu amaca dikkatli bir biçimde hazırlanmazsa "İyi" (düşünülür dünyanın yöneticisi en yüksek idea) görülemez. Meşhur mağara alegorisiyle örneklenen bu durum öngörür ki insan, kendisini sanılar (doxa) tarafından oluşturulan yanlış bilgiden kurtarabilir, ki bu sanılar yalnızca gölgelerdir, hakiki bilginin zayıf taklitleridir. Fakat bu kopukluk, aniden meydana gelmez, çünkü gölgelerde yaşamaya alışkın olan kimse, güneşi ilk gördüğünde gözleri kamaşır ve güneşe bakmayı sürdürmeyi reddeder. Hakikatlerle ve en yüksek İyiyle ilişkide aynı şey olur. Bu yüzden, filozof ruhlu olan kişiyi ortaya çıkarmak için daha ileri matematik ve diyalektik çalışmaları yıllarca sürmelidir. Werner Jaeger'e göre (1995, s.842-842) Platon, gerçek felsefi ruhu, muhtelif görüşler tarafından endişelendirilmeyen, çokluk/çeşitlilik içinde birliğe ulaşmayı amaçlayan mesela dünyadaki

her şeyin temel ve evrensel değişmez simgesi olan "idea"yı gözetleyen kişi olduğunu düşünmektedir.

Bütün vatandaşlara, en iyi yöneticinin kim olduğunu sezdiren eğitim, ruhî bir yükseliştir. Üst bilgiye ulaşan ruh, şehri yönetebilir, ama diğerlerinden daha iyi bir insan olarak kendisini yargılamamalıdır. Aksine bu ruh, onların yaşadığı gölge dünyaya geri dönmeli, tam görüşünü kullanarak onların karanlıkta açıkça görmelerine yardım etmelidir. Bu yüzden filozof-kral (yahut kraliçe), bilgeliğinin onurlandırılması, veya prestij ve sağlığı elde etmesi için, mutluluğu yönetici gücünün başarısı olarak düşünmez, pozisyonundan da gurur duymaz. O (Kral/Kraliçe), vatandaşlarını daha iyi erkekler ve kadınlar yapmak için yöneten kişi, şehrin en büyük eğitimcisi olduğu için mutludur.

Platon tarafından yazılan muhtemelen son diyaloğu olan *Yasalar'*da ideal devlet, Crete'de[2] kurulur. O ruhsal bir yaratımdır (creation) ve Magnesia[3] adı verilir. Eğer *Devlet'*te Atinalı filozof, filozof-kralın sözlerinin açık ve yasaların en iyi mümessili olduğunun düşünülebileceğini anlasaydı, Magnesia'da o, yazılı yasaların yukarıdaki eğitimsel içeriğinin büyük bir ehemmiyeti olduğunu düşünürdü. O halde yasanın ruhu, gerçek ethos olarak vatandaşın ruhunu içermelidir, mesela vatandaşlar, cezaların buyruklarının onları korkutmasından dolayı değil yasaların sosyal bağlılığı geliştirmedeki rolleri yüzünden yasalara saygı duymalıdırlar. Platon'a göre her yasa, transandantal bir esasa sahiptir: Tanrı. O normların normudur, ölçülerin ölçüsüdür. (Age, s.1341) *Devlet'*te en yüksek evrensel ilke "İyi"dir ki *Yasalar'*da, Tanrı'nın zihnindekilerle uyuşur.

Tanrı, kendisini, insanlarla seçkin bir pedegojik ilişki sürdüren yasa yapıcıların yasa yapıcısı olarak takdim eder. İyi çeşmelerden, her zaman berrak su döküldüğü gibi, Tanrı, daima açık/berrak olanı

[2] Yunan adalarının en büyük ve en kalabalık adalarından birisidir. Akdeniz'in beşinci en geniş adasıdır. Bir rivayete göre Girit adasıdır.(Çv.)
[3] Magnesia, Crete'ye ait koloni olacak bir şehirdir. (Çv.)

emreder**.** Bu yüzden o, evrensel bir eğitimcidir (pedagogue). (Age, s.1343)

Bu açıdan Platon eğitim sürecinin uzunluğunu dikkate almaya başlar, yani eğitimin kimin yönetme kapasitesine sahip olacağına işaret etmesi o kadar önemli değildir, fakat kaçı yaşamları esnasında vatanseverlik deneyimine hazırlanmış olacaklardır. O nedenle Platon eğitimin halk karakterini tartışır ve eğitim, özellikle o amaç için inşa edilen binalarda verilmelidir. O okullarda, oğlanlar ve kızlar, aynı öğretimi almalıdırlar. Buna ilaveten Platon eğitim sürecinin olabildiğince çabuk başlaması gerektiğini düşünür ve 3-6 yaş çocuklarının kendileri veya başkaları tarafından yaratılan farklı oyunlar oynamaları gerektiğini önerir. Daha büyük çocuklar için Platon aynı oyunların aynı kurallarla oynanmasını tavsiye eder. Çünkü iyi kurallarla yönetilmeye alışmış kişi, gelecekte, yasaları ve toplum tarafından onaylanan toplantıları değiştirmeye ihtiyaç hissetmeyecektir.

Eğitim vatandaşların biçimlendirilmesinde belirgin bir mevki alırken, onun denetimi çok önemli olmaktadır. Çok iyi nitelikli olan ve elli yaşın altında olmayan bir eğitim bakanı, bu görevi yapmalıdır. O, (Apollo tapınağında yapılan) gizli bir seçimle, en iyi halk hizmetçileri arasından seçilmiş olmalıdır, fakat seçilen kişi, Şafak Konsül'ünün (Nocturnal Council) bir üyesi olamaz.

Yasalar'da önerilen hükümet türü, aristokrasi ve demokrasinin niteliklerini birleştiren bir sistemdir. Devlet yönetimi, farklı düzeylerdeki hizmetçiler tarafından yürütülür ki onların üzerinde Şafak Konsülü vardır. Bu konsül, en yaşlı ve en şerefli hizmetçilerden meydana gelir ve vatandaşlar tarafından seçilmezler. Yine de onun üyeleri, konsüle girmeden önce meşgul olunan halk nöbetleri için seçilmiş olabilirler. Şafak Konsülü'nün temel sorumlulukları şunlardır:

1. Devleti yöneten yasaların tam anlaşılmasını sağlamak için felsefi araştırmaları geliştirmek

2. Magnasia yasalarını iyileştirmek gibi öteki şehirlerin filozoflarıyla alışverişi tesis etmek.

3. Görevlerini yapan danışmanların saygı duyduğu felsefi ve legal prensiplerin bütün vatandaşlara yayıldığından emin olmak.

Jaeger'e göre, bazı açılardan şaşırtmasına rağmen Platon'un *Yasalar'*da sunduğu felsefi ve pedagojik önermesi, *Devlet*'te sunulan önermeden temel/öz olarak farklı değildir. Çünkü danışmanlar, bekçilerin oynadığı rollerden birine benzer bir rol oynarlar: Onlar en üst savunmacılardır ve erdemin asıl dağıtıcılarıdır

Referanslar

JAEGER,Werner. *Paideia* – A formaçao do homem grego (*Paideia* - The formation of the
Greek Man). Sao Paulo: Martins Fontes, 1995.

PLATO. *La Republique (The Republic).* Paris: Garnier-Flammarion, 1966.

The Laws. London: Penguin Books, 1975.

Kaynakça

ANDRADE, Rachel Gazolla de. *Platao*: o Cosmo, o Homem e a Cidade (Plato: cosmos,
man and city). Petropolis: Vozes, 1993.

CHATELET, François. *El pensamiento de Platon* (Plato's thought). Barcelona: Nueva
Coleccion Labor, 1973.

KOYRE, Alexandre. *Introduction r la Lecture de Platon*. (An Introduction to Plato)
Paris: Gallimard, 1962.

OLIVEIRA, Renato Jose de. *Utopia e Razao*: pensando a formaçao etico-politica do
homem contemporaneo. (Utopia and Reason) Rio de Janeiro: Eduerj, 1998.

Künye:
de Oliveira, Renato Josaé, " Platon'un Eğitim Felsefesi", çev. İrfan Görkaş, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1, (2012): 299-303.